

Ἡ ἀρχὴ τῆς ἀμοιβαιότητος καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς ἀνθρωπιᾶς

Συνέντευξη τοῦ καθηγητῆ
Hans Küng
στόν Κωνσταντῖνο Μπλάθρα

Τό πέρασμα τοῦ Χάνς Κούνγκ, ρωμαιοκαθολικοῦ ἱερέα καὶ ὁμότιμου καθηγητῆ Θεολογίας στό Τιμπιγκεν, ἀπὸ τὴν Ἀθήνα δέν πέρασε ἀπαράτηρητα. Ἡ παρουσίαση τοῦ βιβλίου του *Ἡ Ἀρχὴ τῶν Πάντων*, τὸ βράδυ τῆς 31ης Μαΐου, στό Ἰνστιτούτο Γκαίτε, μᾶς ἔδωσε τὴν εὐκαιρία νὰ γνωρίσουμε ἕναν ἄνθρωπο ἰδιαίτερα γνωστό στό εὐρωπαϊκὸ κοινὸ, καθὼς ἄρθρα του φιλοξενοῦνται στίς μεγάλες ἐφημερίδες. Γνωστὴ εἶναι καὶ ἡ διαφωνία του μὲ τὸ Βατικανό, σχετικὰ μὲ τὸ πρωτεῖο καὶ τὸ ἀλάθητο τοῦ Πάπα, μὲ τὴν παπικὴ «ἀπολυταρχία», ὅπως τὴν ὀνομάζει, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν γενικὴ ἀγαμία τοῦ κλήρου. Ἡ διαφωνία του αὐτῆ τοῦ στοίχισε, τὸ 1979, τὴν ἀφαίρεση τῆς *missio canonica*, τῆς ἀδειας δηλαδὴ νὰ διδάσκει Θεολογία σὲ ρωμαιοκαθολικὰ πανεπιστήμια. Θερμὸς ὑποστηρικτῆς τῶν πορισμάτων τῆς Β' Βατικάνειας Συνόδου (1962-65), ἴδρυσε τὸ 1995 τὸ «Ἰδρυμα γιὰ τὸ Παγκόσμιο Ἦθος» («Stiftung Weltethos») καὶ πρωτοστατεῖ στὸν σχετικὸ διαθρησκευτικὸ διάλογο γιὰ τὴ συγκρότηση ἑνὸς κώδικα βασικῶν ἀρχῶν ἠθικῆς μὲ παγκόσμια ἰσχὺ.

Ἐγνωστος στὴ χώρα μας, πέραν τῶν κύκλων τῶν ἀκαδημαϊκῶν θεολόγων, μᾶς συστήνεται μὲ τὸ βιβλίο του *Ἡ Ἀρχὴ τῶν Πάντων. Φυσικὲς Ἐπιστῆμες καὶ Θρησκεία*, σὲ

μετάφραση τοῦ ὁμότιμου καθηγητῆ Εὐάγγελου Θεοδώρου (ἐκδ. «Ψυχογιός»). Ὁ καθηγητῆς Κούνγκ ἔχει ἀπόψεις ὄχι μόνο γιὰ τὰ θεολογικὰ πράγματα ἀλλὰ καὶ γιὰ τὰ παγκόσμια θέματα, ὅπως ἡ τωρινὴ κρίση, τίς ὁποῖες δέν φοβᾶται νὰ διατυπώσει:

Πῶς αἰσθάνεσθε στὴν Ἑλλάδα; Αὐτὴ τὴν ὥρα οἱ Ἕλληνες δέν ἔχουν τόσο καλὴ φήμη στὴ Γερμανία, τὸ ἴδιο καὶ οἱ Γερμανοὶ στὴν Ἑλλάδα.

Δέν θὰ πρέπει νὰ ξεχνᾶμε τὴν μεγάλη παράδοση φιλίας μεταξὺ μας, ἀνά τούς αἰῶνες. Ἡ σημερινὴ κρίση ἔχει τίς ρίζες τῆς καὶ στά δύο ἔθνη καὶ νομίζω ὅτι δέν πρέπει νὰ ἐντυπωσιαζόμαστε τόσο πολὺ καὶ νὰ μένουμε προσηλωμένοι πάνω στά συγκεκριμένα προβλήματα.

Αὐτὰ τὰ προβλήματα εἶναι σοβαρά. Νομίζω ὅτι εἶναι θέματα πού θὰ πρέπει καὶ ἡ Ἐκκλησία νὰ τὰ δεῖ μὲ εὐρύτητα πνεύματος, εἶναι προβλήματα ἠθικῆς, ἠθικά προβλήματα. Πρέπει νὰ δοῦμε καὶ ἀπὸ τίς δύο πλευρὲς μὲ μεγάλη ἀνοικτότητα καὶ εἰλικρίνεια ποιά εἶναι ἡ κατάσταση. Πιστεύω ὅτι οἱ Ἐκκλησίαις μποροῦν νὰ ποῦν κάποια πράγματα ἐπιπλέον, τὰ ὁποῖα μερικὲς φορές δέν μπορεῖ νὰ τὰ πεῖ μία κυβέρνησις.

Ἐπῆρξαν πολλὰ ψέματα, πολλὴ κλεισιά σὲ ὅλες αὐτὲς τίς ὑποθέσεις. Ὅταν ξεκίνησε ἡ Εὐρωπαϊκὴ ἔνωση εἴχαμε πρόσωπα στὴν πολιτικὴ πού ἦταν πολὺ σοβαρά, πού εἶχαν ὑποφέρει πολὺ κάτω ἀπὸ τὸ ναζισμό, τὸ φασισμό, ἄνθρωποι σάν τὸν Κόνραντ Ἀντενάουερ, τὸν Ρομπέρ Σουμάν, τὸν Ἀλτσάιντε ντέ Γκάσπερι καὶ πάρα πολλοὶ ἄλλοι. Ἐπίσης ὑπῆρχαν πολλοὶ ἱκανοὶ πολιτικοί, πολὺ ἰσχυροὶ πολιτικοί, πού τὴν ἴδια στιγμὴ ἦταν ἄνθρωποι μὲ χαρακτηριστὰ, εἶχαν ἠθικὲς πεποιθήσεις. Ἡ νέα Εὐρώπη θεμελιώθηκε ὄχι πάνω σὲ ψέματα ἀλλὰ σὲ ἀλήθειες καὶ ὄχι στό χρήμα ἀλλὰ πάνω σὲ ἠθικὲς ἀξίες. Αὐτὴ τὴν πρώτη περίοδο ὅλα πῆγαιναν καλά, ὥστόσο εἴχαμε μία ἄλλη νέα γενιά πού μεγάλωνε σιγά-σιγά καὶ ὅλες αὐτὲς οἱ ἀρχὲς λησμονήθηκαν.

Ἡ Γερμανία καί ἡ Γαλλία ἦταν οἱ πρῶτες χώρες, οἱ ὁποῖες δέν τήρησαν τὸ Σύμφωνο Σταθερότητας. Εἶχαν πολλά προβλήματα μέ τις δικές τους οικονομίες, ξόδεψαν πολλά χρήματα καί δέν μπορούσαν ἔπειτα νά τά ἐξοικονομήσουν. Ἐπίσης κατά τήν ὑποδοχή τῶν νέων χωρῶν (στήν ΟΝΕ) δέν ἦταν ἀρκετά αὐστηροί, γιατί ἦταν πασίγνωστο ὅτι ἡ Ἑλλάδα, ὅπως καί ἄλλες χώρες στή συνέκεια, δέν βρίσκονταν πράγματι στό ἐπίπεδο τοῦ Συμφώνου Σταθερότητας, ἀλλά ἔγιναν ἀποδεκτές. Αὐτή ἦταν ἡ ἀρχή γιά ἕνα σύστημα πού ἀποδείχθηκε πάρα πολύ ἀσταθές.

Ἄρα, ὅλα ἄρχισαν 10 χρόνια πρῖν καί ἔφτασε τώρα ἡ καταστροφή καί ἀκολούθως τώρα κοιτάζουμε πῶς νά βγοῦμε ἀπ' αὐτήν. Πιστεύω ὅτι μπορούμε νά ἐξέλθουμε ἐάν εἴμαστε περισσότερο εἰλικρινεῖς, ἐάν δέν λέμε ψέματα, ἐάν δέν κλέβουμε. Αὐτές εἶναι πολύ βασικές ἀρκές. Ἄλλὰ νομιζῶ ὅτι αὐτό εἶναι ἕνα πρόβλημα συνολικό γιά τὸ οικονομικό σύστημα αὐτοῦ τοῦ κόσμου, τὸ ὁποῖο ἐμπεριέχει ἐξ ἀρχῆς τήν κλοπή. Ἐκλεψαν δισεκατομμύρια δολλάρια. Τὸ ὅλο σύστημα χτίστηκε πάνω σέ ψέματα...

Καί τήν κλοπή...

Ψέματα καί κλοπή. Ψέμα καί κλοπή εἶναι δύο ἀρκές πού ἔχουν παγιωθεί στή μακρά ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητας ὡς δύο ἀπό τίς τέσσερις βασικές ἀρκές: Νά μή φονεύσεις, Νά μήν ψεύδῃσαι, Νά μήν κλέβεις καί Νά μήν κοκοποιεῖς σεξουαλικά. Αὐτές τίς τέσσερις ἠθικές ἐντολές θά τίς βρεῖς σέ ὅλες τίς μεγάλες παραδόσεις, θά τίς βρεῖς στήν ἑλληνική παράδοση, ἀλλά καί στήν ἰνδική παράδοση, τήν κινεζική, ἀκόμα κι ἂν στήν τελευταία ἔχουν ἐπιπλέον μία ἀκόμα ἀρχή, ἡ ὁποία βρίσκεται στή βάση τῶν ἄλλων τεισάφων. Αὐτή εἶναι ἡ ἀρχή τῆς ἀμοιβαιότητας, πού τήν ἔχουν ἤδη 500 χρόνια πρό Χριστοῦ. Εἶναι ὁ χρυσός κανόνας: Μὴν κάνεις στούς ἄλλους κάτι πού δέν θά ἔκανε στόν ἑαυτό σου. Μιά ἀρχή πού πρέπει νά ἔχει ἐφαρμογή ὄχι μόνο στό άτομα ἀλλά

καί στίς ἐθνικές ὁμάδες, τίς θρησκευτικές ὁμάδες, στό πολιτικά κόμματα, στούς ἐργαζόμενους σ' ἕνα ἐργοστάσιο, ἀκόμα καί στή σχολική τάξη. Νομιζῶ ὅτι καί ἕνα παιδί τοῦ σχολείου θά ἔπρεπε ἤδη νά μαθαίνει νά μὴν συμπεριφέρεται στούς ἄλλους ὅπως δέν θά ἤθελε νά συμπεριφέρονται στόν ἑαυτό του.

Πιστεύετε ὅτι ἐνδεχομένως χρειάζομαστε μία νέα ἠθική (στάση) ὡς χριστιανοί, ἐπὶ παραδείγματι ἀπέναντο στό περιβάλλον ἢ σχετικά μέ τήν ἀνοχή κ.λπ.;

Ναί πράγματι. Ὁ σεβασμός στή ζωὴ σημαίνει καί σεβασμό στή ζωὴ τῶν ζώων, τῶν φυτῶν, βέβαια μέ διαφορετικό τρόπο ὅπ' ὅ, τι γιά τὰ ἀνθρώπινα ὄντα, τὰ ζῶα δέν εἶναι ἀνθρώπινες ὑπάρξεις, ὅπως ὁδηγοῦν ὅμως εἶναι ἐμφυκα ὄντα, ὅρα θά πρέπει νά φερόμαστε στό ζῶα, στό φυτὰ καί σέ ὅλη τὴ φύση μέ ἕναν καινούργιο τρόπο. Ἄν δεῖτε τήν πρόσφατη πετρελαϊκή καταστροφή στόν Κόλπο τοῦ Μεξικοῦ, βλέπετε ποιὰ εἶναι τὰ ἀποτελέσματα, ὅταν δέν τηροῦνται συγκεκριμένοι κανόνες, ὅταν τὰ ἀνθρώπινα ὄντα ἄπλως δροῦν μέ ἕναν ἀνεύθυνο τρόπο, μόνο καί μόνο γιά τὸ πετρέλαιο, δηλαδή γιά τὸ χρήμα, χωρὶς νά ἔχουν λάβει τίς ἀπαραίτητες προφυλάξεις, τὰ ἀπαραίτητα μέτρα ἀσφάλειας. Ὅλα αὐτά εἶναι μία ἐνδειξη, βεβαίως, ὅτι χρειάζομαστε μίαν ἄλλη στάση. Ὁ σεβασμός στή ζωὴ θά πρέπει νά συμπεριληφθεῖ σέ μία πλανητική ἠθική.

Ἄλλὰ, αἰφνης καί ἡ συναδελφικότητα ἀνδρῶν καί γυναικῶν θά πρέπει νά ἰδωθοῦν μέ ἕναν καινούργιο τρόπο σήμερα. Οἱ Ἐκκλησίες θά πρέπει νά βρίσκονται στήν πρωτοπορία γιά τὰ δικαιώματα τῶν γυναικῶν καί ὄχι στήν ὀπισθοφυλακή.

Ἡ Καθολικὴ Ἐκκλησία εἰδικότερα θά πρέπει νά δεῖ πῶς ὁ μεσαιωνικός κανόνας τῆς ὑποχρεωτικῆς ἀγαμίας τοῦ κλήρου εἶναι ἀπάνθρωπος καί πρέπει νά καταργηθεῖ. Θὰ πρέπει νά ποῦμε δὲ ὅτι ὁ κανόνας τῆς ἀγαμίας εἰσῆλθε μόλις τὸν 11ο αἰῶνα, πού ἦταν ὁ αἰῶνας τῆς παπικῆς ἀπολυταρχίας.

γεγονός πού βρίσκεται στή ρίζα τοῦ σκίσματος μέ τίς Ἀνατολικές Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες. Τότε εἰχαμε τὸν ἀφορισμὸ τοῦ Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως, τὸ 1054, καί αὐτό ἦταν μόνον ἡ ἐπισημοποίηση τοῦ χωρισμοῦ ἀνάμεσα σ' αὐτὰ τὰ δύο συστήματα.

Γατὶ στή Δύση δέν βασιζόνταν πλέον σ' αὐτὴ τὴν κοινωρία τῶν Ἐκκλησιῶν, ἀλλὰ σέ μίαν ἀπολυταρχική, μοναρχική δομὴ, ὅπου ὁ Πάπας εἶναι ὁ ἀφέντης τῶν ἀφεντάδων, ἐνὼ θά ἔπρεπε νά εἶναι ὁ διάκονος τῶν διακονητῶν.

Ἀκόμα καί σήμερα δέν ἔχομε ξεπεράσει [στήν Ῥωμαιοκαθολικὴ Ἐκκλησία] αὐτὸ τὸ σύστημα καί πιστεύω ὅτι δέν μπορεῖ νά ὑπάρξει ἐπ'ἀνένωση μεταξύ τῶν Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν καί τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας, τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας, ἐάν δέν τακτοποιήσουμε προηγουμένως τὸ θέμα τῆς παπικῆς ἀπολυταρχίας αὐτοῦ τοῦ εἶδους τὸν κληρικισμό, εἰδικότερα μέ τὸ θέμα τῆς ὑποχρεωτικῆς ἀγαμίας καί ἄλλα τέτοια θέματα ἐπίσης.

Ὅψεις / Ἀπόψεις

Ἡ ἈΝΩΝΥΜΙΑ ΤΗΣ ΔΙΑΦΘΟΡΑΣ

Συνήθως, ὅταν ἀναφέρεται κανεὶς στήν σύγχρονη διαφθορά καί ἀνάλυσι τὸ πρόβλημα, ἐπικειρῶντας μάλιστα οικονομολογικές, κοινωνιολογικές κ.ἀ. προσεγγίσεις, συνειδητὰ ἢ ἀσυνειδητὰ δέν προσδιορίζει συγκεκριμένα πρόσωπα, ἀλλὰ γενικεύει καί ἀοριστολογεῖ. Καί τὴν γενίκευση τὴν συνδυάζει μέ μία συμφέρουσα «διακριτικότητα».

Τίσις ὁ καλοπροαίρετος συναμνητὴς θά ἀντεῖπει ὅτι ἡ ἀνωνυμία δέν εἶναι καί τόσο σπουδαῖο πρόβλημα, καθ' ὅσον ἰσχύουν δύο τινά. Ἡ «ὄλοι οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἴδιοι καί ὅρα δέν μπορεῖ νά ἀλλάξῃ κανεὶς» ἢ «ὄλοι οἱ ἄνθρωποι δέν εἶναι ἴδιοι, ὑπάρχουν καί ἐξαιρέσεις». Ἀλλὰ, σέ κάθε περίπτωση, εἶναι

σκόπιμο «νά τηρεῖται ἡ διακριτικότητα».

Ὅμως, ἕνα πρόβλημα εἶναι πρόβλημα ἑνὸς συγκεκριμένου ἀνθρώπου, πού ὁ Ἀριστοτέλης προσδιόριζε ἄλλοτε μέ τὸν ὄρο «τόδε τις». Ὁ ἄνθρωπος δέν εἶναι ἄπλως παρατηρητὴς τῶν κοινωνικῶν ἐξελίξεων, ἀλλὰ κατὰ κανόνα εἶναι αἴτιος τῶν προβλημάτων. Εἶναι πάντοτε ἕνας συγκεκριμένος ἄνθρωπος πού καίρεται ἡ δυστυχεῖ.

Ἀκόμα κι ὅταν ἕνα πρόβλημα (λ.κ. ἡ διαφθορά) ἀγγίζει μίαν ὀλόκληρη κοινωρία (ὄχι μόνον τὴν ἑλληνική), τὸ πρόβλημα δέν εἶναι ἀνωνυμο. Διότι ἡ ἀνωνυμία σημαίνει πολλές φορές συγκάλυψη τῆς ἐνοχῆς συμπεριφορᾶς, γενίκευση αὐθαίρετη, ἀσάφεια καί ἀοριστολογία. Σημαίνει ἐπίσης ἀποφυγὴ τῆς ἀναλήψεως εὐθύνων. Τὸ παράδειγμα τοῦ μαθητῆ στό σχολεῖο πού δέχεται τὴν παρατήρηση τοῦ καθηγητῆ γὰ κάποιον παράπτωμα, ἀλλὰ πού μεταθέτει τὴν εὐθύνη στό «ἄλλα» ἢ σέ «ὄλα» τὰ παιδιά, εἶναι, νομιζῶ, γνωστό.

Ἐρχομαι τώρα στήν «διακριτικότητα», ἡ ὁποία εἶναι ἀρετὴ ἀλλὰ καί «ἐλάττωμα». Καί ὡς ἀρετὴ εἶναι μᾶλλον κατανοητὴ. Ὡς ἐλάττωμα μπορεῖ νά παραβληθεῖ μέ τὴν ἀδιαφορία καί τὴν γενίκευση. Εἶναι σικνὰ ἡ «διακριτικότητα» ἕνας τρόπος φυγῆς ἀπὸ τὰ πράγματα καί τὰ προβλήματα. Συσχετίζεται δὲ μέ τὴν ἀναφερόμενη ἀνωνυμία, διότι ἡ «πολιτικῶς ὀρθή» συμπεριφορὰ δέν συνδυάζεται μέ τὸ ἐπώνυμο τοῦ πράγματος. Ὑπὸ τὴν ἐννοια αὐτῆ, ὁ πολιτικός, ὁ ἐπιχειρηματίας, ὁ ἐπαγγελματίας κ.ἀ. πού εἶναι τεκμηριωμένα διεφθαρμένοι, δέν χρειάζεται νά ἀποκαλυφθεῖ, διότι αὐτὸ δέν θά ἦταν «πολιτικῶς ὀρθό».

Στὴν σύντομη αὐτὴ κατάθεση, εἰδείξα ὅτι ἡ ἀνωνυμία εἶναι περισσότερο ἕνας τρόπος συγκάλυψης τοῦ συγκεκριμένου ἐνόχου. Χαρακτηρίζεται ἀπὸ μίαν γενίκευση πού συνήθως ὀδηγεῖ σέ ἀπενοχοποίηση καί παράλληλη ἀποφυγὴ τῆς εὐθύνης. Ὅμως, ἡ ἀπουσία εὐθύνης σημαίνει καί ἀπουσία τῆς ἴδιας τῆς ἐλευθερίας.

Δημήτρης Μπαλτάς